

Infokirjaoskus Infovajadus Infootsingu strateegiad ja tehnikad

Veronika Rogalevitš, TLÜ E-õppe keskus,
veronik@tlu.ee

TALLINNA ÜLIKOOL

Meeldetuletuseks: digitaalse kirjaoskuse kontseptsioon

- Digitaalsed pädevused, digiajastu kodanik või digikodanik

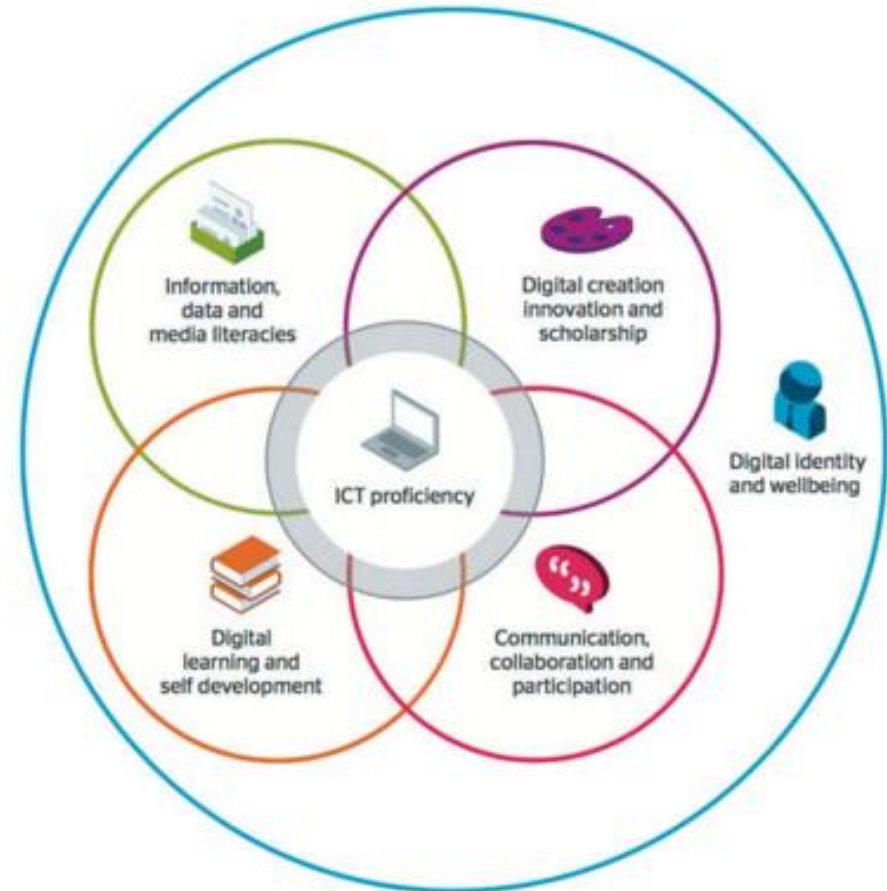
3 suurt digiajastu oskuste gruppi:

1. Infokirjaoskus, meedakirjaoskus ja IKT pädevused (erinev riist- ja tarkvara);
2. Õppimise ja innovatsiooni oskused (loovus, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, koostöö ja suhtlemine)
3. Elu- ja karjääri planeerimise oskused (paindlikus, kohanemine, initsiatiivlikus, ennastjuhtimine, vastutuse võtmine, sotsiaalsed oskused, erinevate kultuuride tundmine)

Elu digiajastul

- *Digipädevused on oskused, mis aitavad toime tulla digitaalses ühiskonna.*

Pildi allikas: JISC

<https://www.jisc.ac.uk/guides/developing-students-digital-literacy>

TALLINNA ÜLIKOOL

Digikodanik (Uus Meremaa näide)

- *Kasutab IKT vahendeid oskuslikult ja kindlalt*
- *Kasutab tehnoloogiat hariduslikes, kultuurilistes ja majanduslikes tegevustes*
- *Kasutab ja arendab kriitilise mõtlemise oskusi küberruumis*
- *Mõistab digitehnoloogia keelt (tekstid, sümbolid, programmeerimise algtõed)*
- *On teadlik IKT võimalustest ja väljakutsetest ja tuleb nendega toime*
- *Kasutab IKT vahendeid suhtlemiseks ja koostööks positiivselt ja tähendusrikkalt*
- *IKT kasutamisel arvestab eetiliste aspektidega, on aus*
- *Austab privaatsuse ning sõnavabaduse põhimõtteid digimaailmas*
- *Aktiivselt edendab ja panustab digiühiskonda, on täisväärtuslik digitaalne kodanik*

Kuidas on lood Sinuga?

- <http://goo.gl/forms/w4TdQhNLtv>

Digipädevuste arendamise soovitused

- JISC näpunäited õpetajatele, õppijatele, juhtidele ja IT-spetsialistidele (inglise keeles):
- <https://www.jisc.ac.uk/guides/developing-digital-literacies/top-tips>

▼ 20 tips for course teams

▼ 20 tips for IT services

▼ 20 tips for senior managers

▼ 20 tips for students

▼ 20 tips for support services

Infoühiskond

- **Infoühiskond:** ühiskond, milles info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) muudab nii kultuurilise, majandusliku kui ka sotsiaalse elu iga aspekti ning mis põhineb info tootmisel ja jagamisel
- **Peamised tunnused:** IKT vahendite massiline kasutamine ning IKT kui üks peamine muutuste esilekutsuja kõigil elualadel
- kõikjale ulatuvad ülemaailmsed, personaalsed kommunikatsioonikanalid (Internet ja sellel baseeruvad struktuurid) ning elektroonilised teenused.
- on võimalik ligi pääseda tohutule hulgale andmepankadele ja infoallikatele isikliku arvutiseadme abil (arvuti, tahvelarvuti, nutitelefon jm.)

Infoühiskonna tunnused

- *Mõistekaart infoühiskonnast: tunnused, väljakutsed*
- <https://mm.tt/649107565?t=Gh7z0UK6u2>

Infoühiskond

- Informatsioon on üks olulisemaid ressursse tänapäeval
- Konkurentsieelise annab loov ja produktiivne IKT kasutamine
- Väljakutseks on liiga ühekülgne arvuti- ja interneti kasutamine: vähem rakendatakse IKT võimalusi isikliku konkurentsivõime ja heaolu suurendamiseks, pigem meelelelutuseks, infootsimiseks ja suhtlemiseks
- [EV Infoühiskonna arengukava 2020](#): eesmärgid, mõõdikud
- Euroopa Komisjoni strateegia aastani 2020 digitaalsete tehnoloogiate edukaks rakendamiseks “[Digital Agenda for Europe](#)”

Teholoogia trendid

Infoühiskonna probleemid

- *Keeruline infovajadust määratleda*
- *Päringu sõnastamine: inimkeel on mitmetähenduslik, raske määratleda konteksti*
- *Suur informatsiooni hulk ja selle pidev kasv*
- *Vähe aega info töötlemiseks ja analüüsimiseks*
- *Suur hulk nn “rämpsinformatsiooni”*
- *Informatsiooni killustatus*
- *Liiga palju infoallikaid, raskused allikate valimisel*
- *Informatsiooni kvaliteet*
- *Piiratud ligipääsuga informatsioon (andmebaasid), tasuline informatsioon*

Infokirjaoskuse 7 sammast *(põhineb SCONULi mudelil)*

- *Oskus ära tunda ja defineerida infovajadust;*
- *Oskus määratleda sobivaid infoallikaid;*
- *Oskus valida sobiv infootsistrateegia;*
- *Oskus otsida ja valida sobivaid infoallikaid;*
- *Oskus leitud informatsiooni ning allikaid kriitiliselt hinnata;*
- *Oskus sünteesida ja korrastada leitud informatsiooni;*
- *Oskus õiguspäraselt kasutada leitud informatsiooni ja infoallikaid vajalike lahenduste leidmiseks*

Lisaks

- **Visuaalne kirjaoskus:** infokirjaoskuse printsiipide rakendamine visuaalsetele materjalidele
- **Teaduslik kirjaoskus:** infokirjaoskuse printsiibid teadustöös
- Kõiki infokirjaoskuse etappe või sambaid ei saa osata võrdselt - üks on osav ühes tegevuses, teine teises
- Oluline on koostöö ja oma teadmiste jagamise oskus
- **Metakirjaoskus** – õppimine on pidev protsess, infomaastik muutub ja areneb

Õpetaja erinevad rollid

- Õpetaja kui info otsija ja kasutaja
- Õpetaja kui õppijate suunaja infopädevuste omandamises
- Oskus ära tunda õppijate kitsaskohti (tüüpkäitumist), anda õigel ajal asjakohaseid soovitusi
- Õppija kipub oma pädevusi üle hindama: ma oskan guugeldada küll! Kas ka õpetaja?
- Olukordade analüüsimine ja koos lahenduste otsimine on hea lahendus.

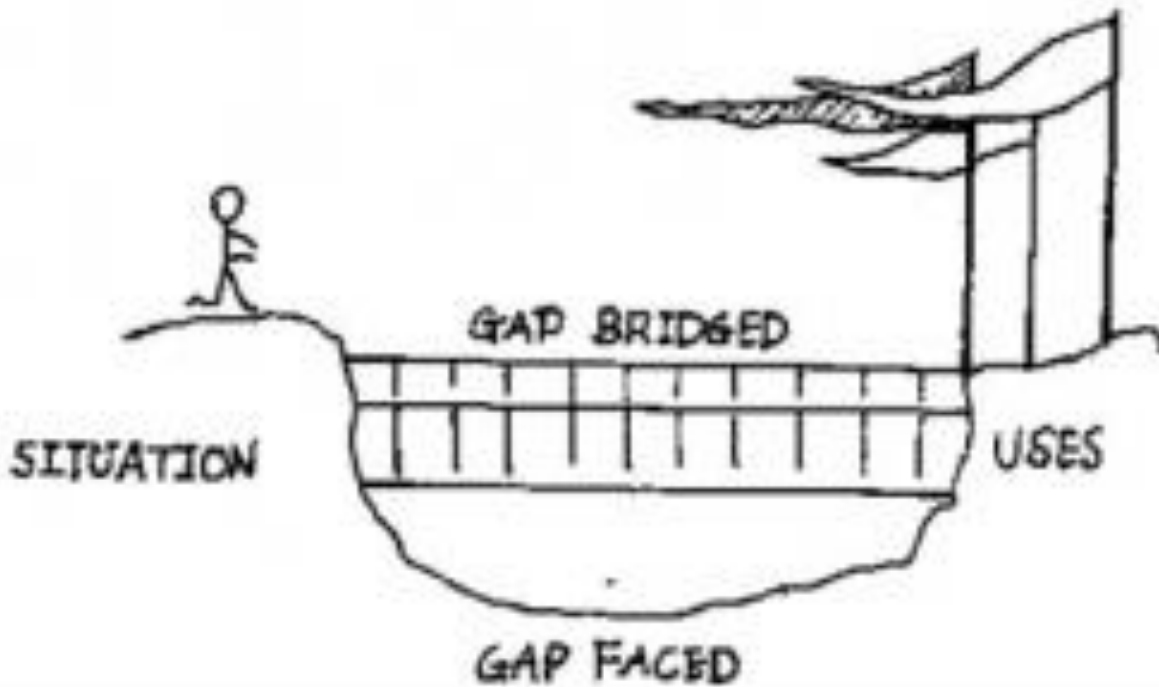

1. Infovajadus

- Infovajaduse äratundmine, selle määratlemine, infootsieesmärkide püstitamine ning sobiva infootsistrateegia määratlemine on eduka infootsingu aluseks
- Infovajadus on **teadvustatud** lünk indiviidi teadmistes, oskustes või kogemustes (Brenda Dervin)
- Oluline on see ära tunda ja analüüsida erinevatest aspektidest lähtuvalt
- Mida ma ei tea selle asja kohta?
- Võib olla on lihtsam alustada küsimusest, mida ma tean

Brenda Dervini joonis infovajaduse teadvustamisest

Täpsusta ja formuleeri

- Milline on teemavaldkond, mille kohta ma infot vajan?
- Mida ma juba tean ja kas olen selles kindel?
- Milline on keskne probleem/teema?
- Millise laiema teema alla minu küsimus kuulub?
- Millised kitsamad küsimused kuulvad selle teema alla?
- Kas vajan üldist (populaarset/tutvustavat) või teadusliku materjali?
- Kes on sellel teemal kirjutanud või rääkinud?
- Millisel ajaperioodil või perioodi kohta informatsiooni ma soovin?
- Millises keeltes võib informatsioon olla?
- Kas olen nõus kandma info hankimiseks rahalisi kulutusi?

Harjutame

Valige üks teema ja analüüsi infovajaduse aspekte, proovige formuleerida konkreetseid päringuid

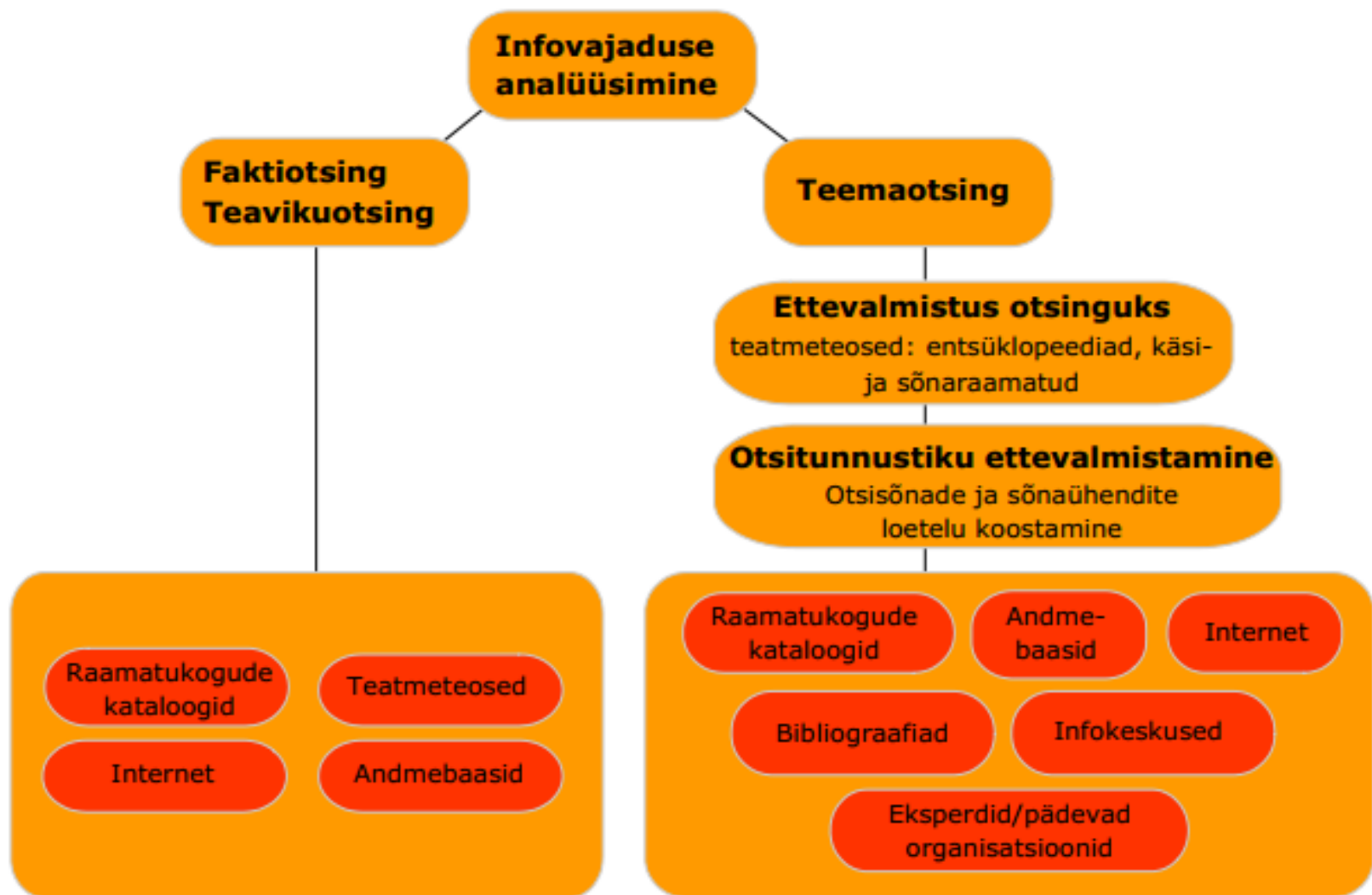
1. Eesti rahvustoidu tutvustamine
2. Konstantin Pätsi elulugu
3. Soovin osta koolile tahvelarvuteid
4. Otsin infot sugulase kohta (nimi on teada), kes elas Peterburi lähedal ja kolis Eestisse 1920-ndatel
5. Lähen 7-ks päevaks välislahtesse Valgevenesesse
6. Eesti rahvastiku koosseis ja rahvaränne 1941-1991.
7. Sotsiaalmeedia mõju tänapäeva õppimisprotsessile
8. Anna Haava luule perioodil 1920-1935

Millist laadi informatsiooni ma vajan?

- **Faktiinfovajadus:** vajan täpseid andmeid või fakte (sündmuste toimumisaeg, konkreetsed valemid, statistika, kõiksugused geograafilised andmed jne)
- **Teavikuinfovajadus:** vajan konkreetset teost (raamatut), väljaannet, ajakirja/ajalehte, heliplaati, DVD-t, mille kohta on mul mõningad andmed olemas
- **Teemainfovajadus:** vajadus leida materjali teatud teemal (erinevad materjali liigid)
- Sealt tulenevalt: faktiotsing, dokumendiotsing või teemaotsing

Mõned küsimused

- www.govote.at 64 15 12
- www.govote.at 55 54 15

Infootsistrateegia

- Terviklik lähenemisviis infootsingu sooritamiseks
 - Kõige populaarsem strateegia tänapäeval?
 - Lihtotsing e. kirotsing (Quick search)
 - Liitotsing e. kompleksotsing (Advanced search)
 - Lehitsemine (nt otsin konkreetsetes portaalis, kodulehel)
- Browsing*

- Tintilugu annab lihtotsing liiga palju tulemusi
- Otsingut tuleb piirata ja kasutada liitotsingu strateegiat, määratledes täiendavaid parameetreid
- Väga oluline on päringu sõnastamine

Päringu/küsimuse sõnastamine

- *Algne päring või küsimus võib olla liiga lai või liiga kitsas*
- *Te ei pruugi olla kursis konkreetse teemavaldkonna terminnoloogiaga*
- *Alustuseks võib teha esmase infootsingu otsitava teema kohta, mis aitab positsioneerida infovajadust konkreetsetesse konteksti*
- *Leitud info läbivaatamine aitab leida sobivamad terminid edasiseks otsinguks*
- *Mida rohkem leida/vaatad läbi infot, seda paremini oskad oma päringut täpsustada*

Infopäring

Sõnaliselt väljendatud infovajadus

- *küsimus*
- *märksõnade loetelu*
- *kirjeldav lause*

Päringu sõnastamisel võib appi võtta nt Boole'i operaatoreid (AND, OR, NOT), otsida täpse fraasina, kasutada metamärke (, ?) jne.*

Vt Boole'i operaatorite kohta lisamaterjali:

<http://www.hot.ee/buick/operaatorid/otsitehnikad.html>

- **Näide**

Infovajadus: “Kuidas viia läbi fookusgrupi intervjuu?”

Otsi lehti, millel ...

|

on kõik need sõnad:

fookusgrupi intervjuu

on täpselt see sõnastus või fraas:

on ükskõik milline neist sõnadest:

pole ühtegi neist sõnadest:

numbreid vahemikus:

kuni

Siis piirake tulemusi ...

keel:

ükskõik, mis keeles

piirkond:

mistahtes piirkond

viimati värskendatud:

millal iganes

sait või domeen:

terminid ilmuvad:

kogu lehel

SafeSearch:

väljas

keskmise

range

faili tüüp:

igas vormingus

kasutusõigused:

ei ole litsentsi järgi filtreeritud

Infovajaduse samba ekspert

On teadlik, et:

- info hulk kasvab pidevalt ning alati on midagi juurde õppida;*
- infokrjaoskuse juurde käib harjumus pidevalt ja aktiivselt otsida uut informatsiooni*
- uued ideed ja võimalused tekkivad info otsimise/analüüsi tulemusena*
- kui suur on publitseeritud ja publitseerimata info ulatus*

Infovajaduse samba ekspert

Oskab:

- *tuvastada infolünga konkreetsetes teadmiste valdkonnas;*
- *määratleda otsitavat teemat/küsimust ning sõnastada seda selgete märksõnadega (konkreetsetes kontekstis);*
- *väljendada olemasolevaid teadmisi otsitava teemavaldkonna kohta;*
- *ära tunda vajadust info- ja andmete järele lõpliku eesmärgi saavutamiseks ning määratleda infovajaduse piire;*
- *kasutada olemasolevat/taustainformatsiooni infootsingu toetamiseks;*
- *võtta isiklikult vastutust otsiprotsessi üle;*
- *juhtida efektiivselt aega infootsingu läbiviimiseks*

Kasutatud kirjandus ja kasulikud viited

- Warschauer, Mark; Tina Matuchniak (2010). "New Technology and Digital Worlds: Analyzing Evidence of Equity in Access, Use, and Outcomes". *Review of Research in Education* 34: 179–225.
- *Introduction to Information Literacy in the K12 Classroom*.
http://en.wikibooks.org/wiki/Introduction_to_Information_Literacy_in_the_K12_Classroom (e-raamat)
- *Development of Information Literacy Skills in Elementary, Middle, and High School* (2013). Springshare. <http://libraryschool.libguidescms.com/schoolinfoliteracy>
- Virkus, S., Uverskaja E., Uukkivi, A., Kuiv, A. Infokirjaoskus (2004). <http://www.hot.ee/werro24/>
- Bobish, G., Jacobson, T. et al (2014). *The Information Literacy Users Guide*.
<http://1drv.ms/21iHO6Q> (25.02.2016).
- Virkus, S. (2010). Info hankimise ja –otsingu põhikomponendid.
<http://www.tlu.ee/~sirvir/Infootsingu%20teooria/Info%20hankimise%20ja%20otsingu%20pohikomponendid/index.html>
- Slaidil nr 11 kasutatud pildi allikas: *Leading a Happy School Newsletter*, August 2013.
<http://www.happyschool.com.au/wp-content/uploads/2012/05/Happy-Teacher.png>
- Tulevikuraport: kuidas infoühiskonna muutused ja mõju enda kasuks tööle panna? *Praxise raport*:
http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/08/Infoyhiskonna_raport_0.pdf

